

ETIKETARIK GABEKO LITERATURA

Mariasun Landa Etxebeste

 zken bolada honetan, batek baino gehiagok galdetu dit ea nire azken liburua, *Inurrien Hiztegia*, mikroipuinen bilduma bat, gazteentzat egokia izan zitekeen. Bai, erantzun izan ohi diet. Literaturaren etiketen eta zatiketen aurka bainago, kontua, azken finean, irakurle horren gaitasun literarioan dagoelako. Berez, argitaletxeak ez zuen zalantza izpirik izan *Inurrien hiztegia* helduen literaturako sailean kokatzeko, baina testuaren hizkuntza-zailtasunagatik baino darabilen umore edo ironiagatik izan zelakoan nago.

Horrek gazte literaturaren kontzeptuaz hausnartzera eraman nau, baita literaturari jartzen zaizkion mugaz eta etiketez ere.

Askok salatu dute gazte literatura asmakizun komertziala baino ez dela, derrigorrezko heziketa 16 urtera arte luzatzearen ondorio dela, alegia. Ez aipatzeagatik zein kulturalak izan diren eta diren, berez, haurtzaro eta gaztaro kontzeptuak! Baina, hala ere, nolabaiteko mugatzea aipatzearen, Emili Teixidorrek esan ohi zuena ekarri nahi dut gogora: Teixidorrek irakurle gazteen artean sartzen zituen 12 urtetik gorakoak, irakurketa garden eta eragozpenik gabeetatik irakurle heldu izatera iristen zirenak; ez adinagatik soilik, testu literarioaren konplexutasuna onartzen zutelako baizik. Testua interpretatzeko egin daitezkeen irakurketa ezberdinak onartzen dituen irakurle. Esan beharrik ez dago, zentzu horretan, irakurle heldu edo zahar asko irakurle gazteak direla.

Teresa Colomerrek, *Irakurle literarioaren formazioa* liburuan, hitzarmen narratiboaren kontzeptua aipatzen du. Haren arabera, testu baten esanahia autore eta irakurlearen arteko eraikitze negoziatua litzateke, testua dela bitarteko. Gazte literaturaren kasuan, adibidez, gazteentzat idazten ari den idazlea kontuan hartu ohi dituen zenbait estrategia aipatzen du:

- Informazio berriari testuinguru bat ematea, nolabaiteko laguntza baten bidez, erabilitako hitzaren definizioa, esate baterako.
- Testua zatikatzea, irakurlearentzako erabilerrazak izango diren unitateetan: paragrafoak, atalak...
- Hasieratik testuaren generoa argi eta garbi adieraztea, irakurleari jarraibide "metadiskurtsiboak" eskainiz, testua interpretatzeko.

Baina etenaldi bat egitera behartuta nago.

Aurreko hori guztia idazten ari nintzen bitartean, lerroen artean agertzen hasi diren inurri batzuek, teoriak baztertu eta, haiei buruz hitz egiteko eskatzen didate. Inurrien hiztegikoak dira, noski.

Inurri horien kezka zen nola sailkatuko zituzten, zein apaletan kokatuko zuten, zein etiketa jarriko nien edo, kezkarriagoa zena, argitaletxeren batek zein sailetan jarriko zituen argitalpen literarioaren estatusa lortu eta gero: literatura orokorra? Haur literatura? Gazte literatura? Umorezkoa? Fantasiarazkoa? Inurri horiek badakite inongo sailkapen edo etiketatan pentsatu barik idatzi nuela beraietaz, eta are gutxiago beren merkaturatzeaz. Lerro hauetan zehar agertzeko exijitu didate, *Oarso* aldizkariako irakurleak berak iritzi bat izan dezan...

* * *

Inurri batek esan ohi zuen ez zuela maitasunean sinesten, bai, ordea, adiskidetasunean. Harik eta lagun baten bikotearekin maiteminduz zen arte, eta geroztik ez zuen berrirori gaia aipatu.

* * *

*Intsektu guztiak familia handi bat gara!,
aldarrikatu zuen inurri apaizak. Gure artean ez du
egon behar sexu, tamaina, kolore, nazionalitate
ezberdintasunik, jarraitu zuen.*

*Eta termitak ere bai?, moztu zion inurri
petral batek.*

Horiek ezta aipatu ere niri!

* * *

*Inurri batek filosofia ikasi nahi zuen ez
zekielako nor zen, nondik zetorren eta nora
zihoan. Baina ez zuen unibertsitatean sartzeko
froga gainditu eta bizitzen jarraitu zuen.*

Halaxe, asmo eta pretentsio gehiagorik gabe.

* * *

*Inurrien Historiak dioenez, dinosauroen
suntsiketa aurreko VIII. mendean, hauek inurri-
tegiak saiatu ziren inbaditzen, behin eta berriro
saiatu gainera. Eta gero, beren kodizeetan izki-
riatzen zuten: Et domuit formicae, inurriak men-
peratu ditugu.*

*Baina, ez zen egia eta edozein inurrik irriba-
rre egiten du gaur egun hori guztia gogoratzean.*

*Horren froga dugu, gaur egun, oraindik
ere, salgai daudela inurrien aurkako produktuak
auzoko edozein dendatan.*

* * *

*Inurri naturista batek gupidaz begiratzen
zien besteei.*

*Ez dakizue zenbat toxina duzuen gainean!
Nire bizitza, berriz, sana da oso, eta zaharra iza-
tera helduko naiz, esaten zien besteei azenario
bat kraskatzen zuen bitartean.*

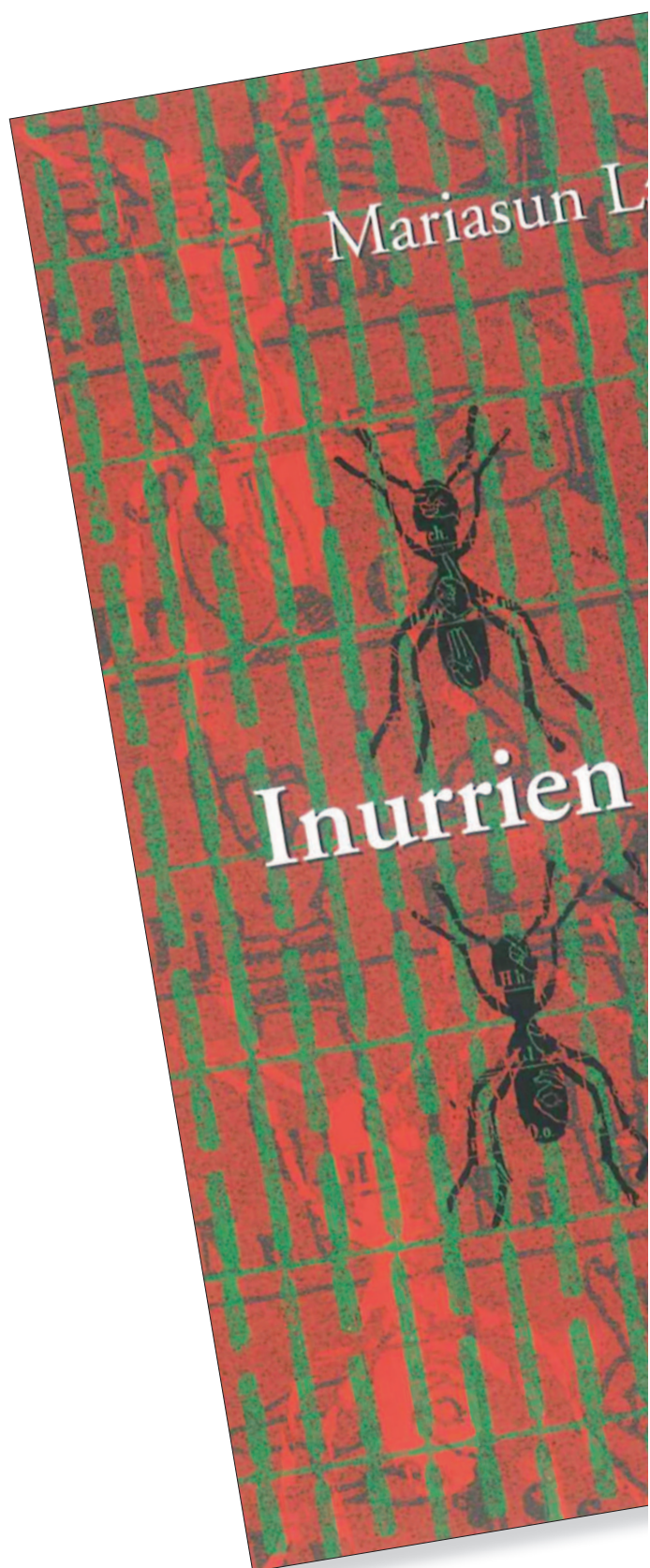
*Egun batean, behi bat pasa zen handik eta,
inozentzia osoz, bat-batean eta ustekabea, 737
inurri zanpatu zituen, naturista barne.*

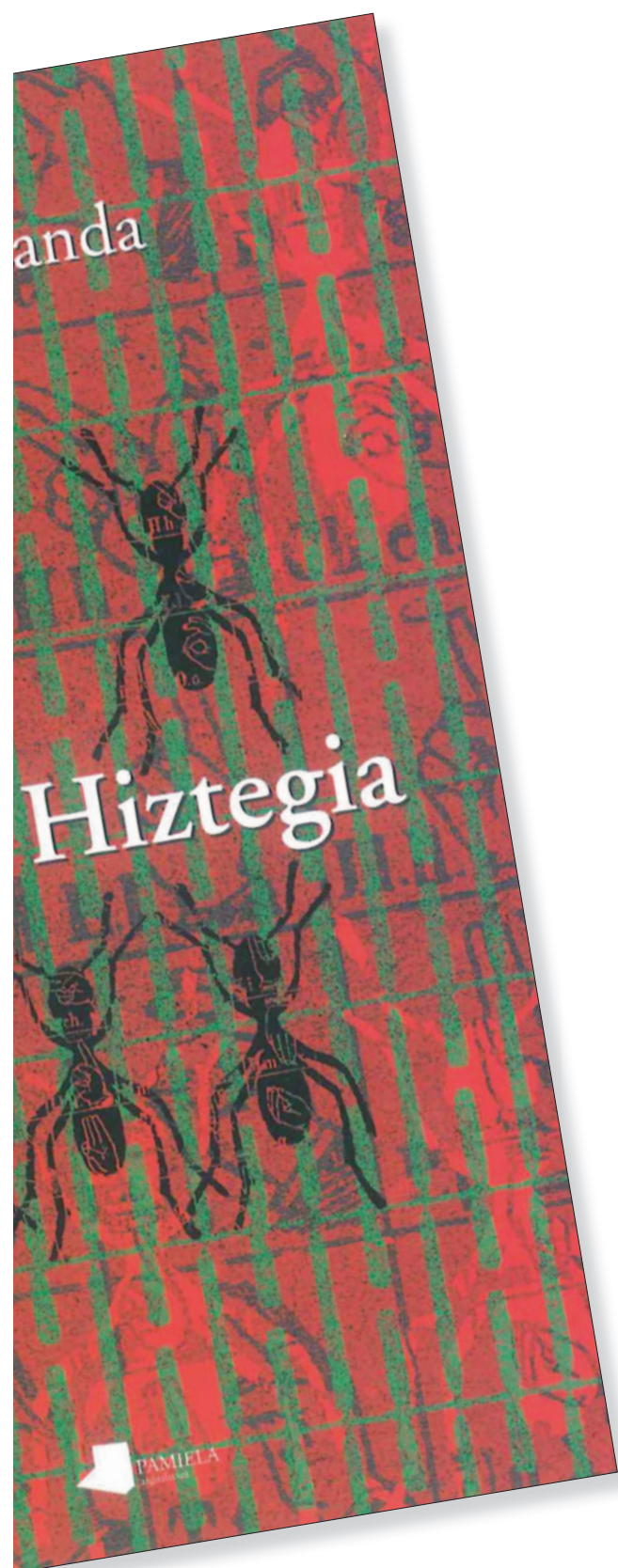
* * *

*Inurri batek santu izan nahi zuen, eta ez
zekien nola.*

Eta jakin gabe hil zen.

* * *

Bukatu da, oraingoz, inurri aukeratu hauen desfilea... Helduen literatura? Gazte literatura? Eta etiketak jarri beharrean zergatik ez dugu, soilik, irakurlearen gaitasun edo gustu literarioa aipatzen?

Esperientzia propioei begiratzen badiet, Gazte Literaturaren mugak gorabeheratsuak eta lanbrotsuak direla esan dezaket, eta ondo iruditzen zaidala halakoak izatea. Uste dut sintoma ona dela eta sustatu egin beharko litzatekeela. Are gehiago, gaur egungo gazte literaturaren irakurlea "narratiben kontsumitzaile" denean. Kotsola, telebista, ordenagailu eta zinean zehar liburuetan bezala higitzen denean. Interneten bidez parekoekin harremanak izan eta erraztasun berarekin irakurle izatetik idazle edo errealizadore izatera pasatzen denean.

Gaur egun, gazteen eta euren kulturaren aurrean izan ohi den ustezko ezagutza ezak eta nahasmenduak ez naute gehiegi izutzen. Ziur asko, gurasoek gure aurrean sentitu ohi zutenaren tanke-rakoa baita. Ez dut uste haur edo gazte literatura idazteko ikastaro trinko bat egin behar denik, denok izan baikara haur eta gazte. Bai, ordea, haurtzaro eta gaztaroarekiko interes bizia izatea.

Gainontzekoa, literatura da. Hau da, giza komunikazioaren eta adierazpenaren nahia, fantaseatzeko beharra, erreala deritzogun horretatik haratago, istorioak entzun edo lantzekoa. Eta hori guztia, hitz zehatzen eta benetakoen bidez. Hitz horiek antolatzen gaituztelako, goratzen edo baretzen gaituztelako, gure baitan leihoak eta atea zabalduz mundu ebokadore batera sarrera ematen digutelako, eta bizitza jasangarriagoa bihurtzen dutelako.

Roland Barthes-ek zioen bezala, literaturak ez du ezertarako balio, baina arnasa hobeto hartzen laguntzen digu.

www.mariasunlanda.net